

Staffordshire bullterrier, höftleder & armbågar

Lars Audell föreläser för SSBTK

En kort bakgrund

Inom rasen, både i uppfödarled och hundägarled, har dysplaster och deras vara eller icke vara i aveln debatterats under ett flertal år. Både höfter och armbågsleder har diskuterats, men främst har debatten berört höftleder. Ställningstagandet att röntga eller inte röntga figurerar lika ofta i debatterna. Många uppfödarmöten har gått av stapeln där fokus till stor del legat på dessa frågor, och på nätet samt årsmöten har frågan de senaste åren debatterats allt mer ljudligt.

Tvärt emot vad många tycks tro så har faktiskt varken rasklubben eller uppfödarna varit passiva i frågan, däremot har vikten av ett gediget underlag i form av röntgade hundar under en längre tidsperiod varit i fokus. För som alla säkert förstår är det svårt att, som många önskat sig, "ta i med hårdhandskarna" i ett område där tyckandet är större än vetandet kring just frågan om hur frekvent förekommande det är. För att få svar på just det måste ett större antal individer röntgas, och det tog/tar tid.

När rasens första Rasspecifika Avelsstrategi skulle tas så var just röntgenfrågan i särklass den största frågan. Till slut enades man kring en önskan om att uppfödarna skulle arbeta för att 20% av en årsregistrering skulle komma till officiell röntgen, något som då var ett rätt rejält mål.

År 2010 arbetades en hälsoenkät fram och svarsfrekvensen var över förväntan (412 unika svar). Här ställdes en hel del frågor som rörde just leder och röntgen. (*Se bifogad info längre fram.*)

Det är lätt att glömma att rasens popularitet är färsk, vilket i sin tur innebär att majoriteten av uppfödarna är nya och få har avlat fler än ett par generationer. De som fött upp längre hade inte röntgen som en del av sina avelsutvärderingar förrän tidigt 2000-tal, och då bara ett fåtal uppfödare. Fler anslöt i mitten av 2000-talet, men än idag är det långt ifrån majoriteten som arbetar aktivt med frågan (*se statistik längre fram*). Värt att notera är att enskilda staffar förstås röntgats genom åren, vissa redan på 70-talet.

Klubbens arbete med HD frågan kan delas in i tre huvudsakliga steg:

- Insamlande av statistik, dvs få så många hundar som möjligt till röntgen. *2005-2010*
- Sända ut en hälsoenkät där hundägarnas erfarenheter kring bl a dysplasier och håltor var ett viktigt block. *2010*
- Samarbeta med expertis på området. Önskemålet var i flera år att få till en föreläsning med just Lars Audell. *Genomfördes 2012*

Detta är perspektiv som vi gärna ser att ni tar med er när ni läser vidare i artikeln.

Inför föreläsningen med Lars Audell sände uppfödarkommittén all den information som klubben hade tillgängligt, och vi arbetade även fram ytterligare statistik enligt hans önskemål - allt för att han skulle ha så bra förutsättningar som möjligt för att hjälpa oss.

Vem är då Lars Audell?

Lars är veterinär och har deltagit i forskning om HD sedan 1969 och om armbågsleder sedan 1973. Han har publicerat ett flertal artiklar och även skapat det system för avläsning av armbågar som nu används internationellt. Han har genom åren gjort mer än 1 miljon officiella höft- och armbågsavläsningar åt olika kennel- och rasklubbar i Europa. Samt även deltagit i officiella avläsningar i USA med OFA och Penn-Hip.

Han arbetar på sin egen veterinärklinik, Gudby djurklinik, i Upplands Väsby.

Mötet på solvalla

På plats var totalt 28 personer varav 14 kennlar representerade. Självfallet hade vi önskat oss ett högre deltagarantal (även om Lars själv själv var nöjd med uppslutningen) med tanke på det enorma engagemang frågan väcker hos våra uppfödare och hundägare.

Varför i Sthlm? Anledningen till att mötet lades på Solvalla var rent ekonomiska - lokal i Upplands Väsby var bokad, men då antalet anmälda medlemmar var en tredjedel av det förväntade så stod valet emellan att ställa in eller försöka finna en billigare lokal. Vissa åsikter kring valet av stad inkom, både före och efter mötet, därför vill vi berätta att det var ett önskemål från Lars Audells sida att föreläsningen skulle hållas i hans hemkommun. Ett önskemål som klubben både respekterade och hade 100% förståelse för. Lars har föreläst över hela världen och vår lilla klubb är inte direkt någon koloss i dessa sammanhang. Vi är därmed enormt tacksamma över att han ändå kunde, och ville, ställa upp för oss när vi nödgades byta plats för arrangemanget. (Önskemål om att klubben skulle filma föreläsningen inkom från ett antal medlemmar före mötet, något Lars Audell vänligt men bestämt avböjde.)

Enkelt sagt: vi ska vara väldigt tacksamma över att han accepterade att ta sig an vår lilla rasklubb!

SSBTKs ordförande Matthias Hessel inledde mötet med att välkomna alla samt ge allmän information från styrelsen till de närvarande medlemmarna, och avslutade med att välkomna veterinär Lars Audell.

Föreläsningen

Lars Audell inledde med att uttrycka hur imponerad han var över att så många kommit till Solvalla denna soliga majdag - ofta är deltagarna få till dylika vårrangemang, oberoende av föreläsning och ämnets art.

En kort presentation av Lars själv följde, där han berättade om hur det hela startade i början på 70-talet och en karriär inom röntgen/hältdiagnostik och en konsulttjänst vid SKK inleddes. I 30 år var han ensam avläsare av alla HD/ED bilder tills 2003 när han valde att hoppa av sitt uppdrag inom SKK-organisationen.

Vi bjöds på grundläggande information om höft- & armbågsleder, skelett- & benutveckling, röntgenhistoria, råd och rekommendationer, allt presenterat både lättförståeligt och engagerande.

Vad betyder höftledsdysplasi egentligen? Höftleden, det är den led som utgörs av lårben och bäckenben. Det är en så kallad kulle dvs ledhuvudet är formad som en kula som passar in i en skål. Dysplasi kan man översätta med onormal eller felaktig utveckling. Kort sagt är höftledsdysplasi alltså en onormalt eller felaktigt utvecklad höftled, vilket gör att den inte fungerar perfekt.

Lars gick mycket noggrant igenom hundens olika utvecklingsstadier och gav oss en bild av hur skelettet växer, speciellt runt höft och armbågsleder, och hur när och varför defekter kan uppkomma – många gener är inblandade, många delfaktorer påverkar skelett & leder. Han betonade starkt miljöns påverkan på olika led- & skelettdefekter.

En nyfödd valps skelett består av brosk, och den begynnande förbeningen är ett exempel på en kritisk period där incidenter kan inträffa som kan ge förändringsskador på det blivande skelettet. En annan kritisk period i valpens liv avseende skador är 3 månaders åldern. Här uppkommer skelettdefekter ofta pga ett trauma efter häftig lek med en större kamrat som springer rätt på, ett fall, intensiv fysisk aktivitet osv. Ofta ser man detta på just Staffordshire bull terrier, ofta är det frambenen och speciellt armbågarna som drabbas. Det kanske räcker med en kraftig smäll mot tillväxtzon eller ledyta för att det skall leda till en led som inte fungerar optimalt. Att det är relativt frekvent förekommande inom vår ras är kanske enkelt att förstå – hur pigga, glada, oförsiktiga och faktiskt galna är inte våra älskade staffar?

Lars råder oss att vara försiktiga med våra unga hundar, självklart inte behandla dem som sköra porslinsdockor, men ha i åtanke att valpen/den unga hunden ofta skadas vid lek och vid ojämn aktivitet. Det är så lätt hänt - efter en arbetsvecka med lite för lite tid för unghunden blir det fredagkväll, familjen är ledig, och hela härliga helgen viks åt skojiga fysiska aktiviteter och den unga, ännu inte färdigutvecklade, hundkroppen överansträngs...

Vi bör även tänka på hundens vikt – valpen skall växa långsamt, den bör inte hållas tjock/för tung. Tillväxt och leddskador hos en valp som är lite mager och mognar sent är ovanliga i jämförelse med det antal skador vi ser hos valpar som fått i stort sett fri tillgång till energirik kost.

Därefter följde en genomgång av avläsningsystem i olika länder och speciellt det tidigare svenska systemet, som förenklat kan sägas vara en bedömning av ledernas funktionsduglighet. Det vill säga en dysplastisk led skall, om hunden motioneras ordentligt, med tiden få tecken på förslitning (artros) även om den kanske aldrig visar några tecken på håla/smärta. Den så kallade Norbergs vinkel, en svensk uppfinning (veterinär Ingemar Norberg), som användes vid bedömning av schäfrar på 60-talet övergavs tidigt eftersom flera raser med annorlunda form/vinklar på bäcken och kraftigare muskulatur riskerade att bedömas med dysplasi trots att de inte fick artros under hela sin livstid.

Höftledens normala anatomi

Delar av skelettet bildas ur en mall gjord av brosk, där mallen senare förbenas i takt med att individen växer och blir vuxen. Skelettet är en mycket dynamisk vävnad, och skelettbenet bryts ner och byggs upp hela tiden.

Höftbenet utgörs av två symmetriska halvor, som i sin tur är uppbyggda av tre skelettdelar. Dessa delar har vuxit ihop hos den vuxne individen, och kallas sittben (ischium), bäckenben (pubis) och höftvingsben (ileum). Samtliga tre delar är involverade i höftledsskålen, acetabulum. De olika delarna har sina egna förbeningscentrum, även om det bara finns en "höftmall" i brosk. För att ytterligare komplicera det hela, finns hos den unga hunden ytterligare ett ben i höftledsskålen, acetabulumbenet. Den färdiga höftledsskålen bildas alltså från fyra olika "delar" och bildar en helhet. Lårbenet (femur) är ett så kallat rörben. Det är kroppens starkaste ben. Den delen av lårbenet som ligger an mot höften kallas för lårbenshuvud (caput), och är belägen något vid sidan av medellinjen av lårbenet. Huvudet har en hals, lårbenshalsen, som är lårbenets svaga länk. Hundens lårled är en rörlig led, vilket avspeglas i ledytans form. Lårbenshuvudet är väl välvt, med en liten fördjupning, där ett starkt ligament fäster in. Andra änden av ligamentet fäster in i höftledsskålen. Denna är väl välvd för att passa lårbenshuvudet. Det finns dock inga riktigt starka ligament omkring leden som begränsar rörligheten, utan de är snarare så pass eftergivliga att de inte brister om höften dras ur led. "Taket" i höftledsskålen är den del av höftbenet som tar upp hela belastningen från hundens vikt via lårbenet.

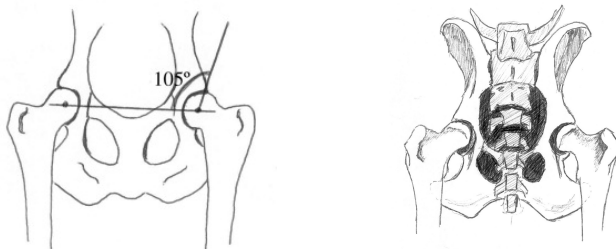

Avläsning av röntgade höftleder samt hur en röntgen går till

Då man röntgar hundens höfter ligger hunden på rygg för att få maximalt med stöd. Oftast får hunden en spruta med ett läkemedel som gör att hunden blir avslappnad. För att få en bra röntgenbild av höften måste hunden ligga absolut stilla och rakt. Själva röntgenbilden ska även inkludera knäskålarna på hunden. De vill man ha med för att kunna se att benen inte vridits åt något håll, för att försöka påverka resultatet i någon önskvärd riktning.

När röntgenbilderna över höftleden granskas, tittar man på hur väl lårbenshuvudet passar in i ledskålen. Man granskar hur mycket av lårbenshuvudet som överlappar ledskålen och hur stor glipan, eller glappet dem mellan är samt jämnheten på kanterna. Man måste även titta noga på lårbenshalsen, för att hitta små ojämnheter som är benpålagringar, men även tjockleken av lårbenshalsen granskas. Om den är tjockare än normalt kan det vara tecken på belastningsfel.

Efter ändringen till FCI-systemet 1/1 2000, är dock Norbergs vinkel i stort sett helt avgörande för vilken höftledsstatus hunden får, och alla raser bedöms efter samma norm. För en del raser, och framförallt de mer kortbenta raserna som t ex drever, staffordshirebullterrier och västgötaspets, är Norbergs vinkel enligt Lars Audell inte tillförlitlig, just för att höfterna på dessa hundar inte riktigt liknar schäferns. Det finns dock hundraser som kan gynnas av vinkeln.

Schematisk bild av hur Norbergs vinkel tas fram. Ledkulans mittpunkt fastställs. Mellan de båda mittpunkterna dras en linje, som bildar en baslinje för själva mätningen. Nästa linje dras därefter från ledkulans mittpunkt upp mot ledskålens främre kant. Den inre vinkeln ska vara minst 105° för att höften ska klassas som normal.

Höftledsdysplasi/HD har en arvbarhet på mellan 40 och 60%.

En "ful" armbågsled är enligt Lars Audell värre än en "ful" höftled.

Han anser att en C-höft på vår ras kan anses vara en ok höft, och jämförde staffen så målande med de hästar vi kunde se på travbanan utanför fönstren – en häst har 40% stöd av ledkulan (dvs en C-höft), vilket är normalt för arten häst. Tittar vi på en staffordshire bull terriers röntgenbilder är lederna byggda på likartat vis, massor av muskulatur hjälper till att ge leden stadga. C-hundar får sällan problem av sina höfter, oavsett ras, men speciellt ovanligt är det hos bullterrierlika hundar med kompakt muskulatur runt bäckenet. Att en hund får artros i sina höftleder på ålderns höst är inget konstigt och en inte onormal utveckling hos varken människa och djur. Ofta ser man det dock i flera andra leder innan tidigare för rasen normala höftleder drabbas.

(UK lägger in ett några rader om hur det ser ut på ett par andra raser där man undersökt detta samband mellan HD status & kliniska symptom lite längre fram i artikeln.)

Sedan år 2000 ingår Norbergs vinkel i det avläsningssystem som används inom de FCI-anslutna kennelorganisationerna. Audell redovisade långt innan dess att detta nya system skulle missgynna bl a boxer, bullraserna, de chondodystrofa raserna – dessa raser är inte byggda enligt exakt samma anatomiska mall som ex.vis schäfer. Det är viktigt att vi är medvetna om detta, och att därför inte C-hundar utesluts ur aveln och viktiga bidrag till den genetiska variationen försvinner.

Om hunden vid avläsningen får ett ojämnt resultat med mer än en grads skillnad, ex.vis B/D, kan detta bero på att hunden legat snett under röntgen. Att röntga om hos en mer noggrann röntgenpersonal är då att rekommendera.

Lite HD-historia.

- 58 Började man kontrollera HD hos schäfer. (Ingemar Norberg)
- 66 En panel på Veterinärhögskolan läste alla bilder
- 72 SKK tar över ansvaret, en avläsare graderar alla bilder.
- 74 Fram till detta år var alla resultat hemliga. Grava dysplaster började avläsas gratis.
- 77 Id- märkning obligatoriskt för röntgen.
- 78 I stället för krav centralt från SKK, får rasklubbar/uppfödare bestämma vad man vill åstadkomma i höftleds- & röntgenfrågan.
- 80 En förbättring i statistiken för flertalet raser. Detta berodde på parvovirusets intåg i landet, vilket ledde till en naturlig selektion med färre kullar, men på, ur HD synpunkt, bättre föräldradjur.
- 86 Krav på känt HD status på föräldradjuret infördes på ett flertal raser.
- 90 Infördes krav på utan anmärkning för registrering i flera drabbade raser.
- 92 HD-frekvensen ökar sakta i flertalet raser efter att ha blivit bättre nära 20 år i rad. Detta beror på att karantänskraven tagits bort och fler importörer med mindre välkontrollerad HD-bakgrund använts i aveln.
- 00 Nytt avläsningssystem (FCI) med bland annat Norbergs vinkel ledde till en väsentlig ökning av HD frekvens i framför allt raser med korta muskulösa ben.

Armbågsledsdysplasi/ED

Armbågsledsdysplasi innebär en onormal utveckling av armbågsleden och förkortas ED efter den engelska benämningen elbow dysplasia.

Armbågsledsdysplasi har en arvbarhet på 40%. Defekter/skador i armbågarna ger ofta hunden besvär, kan orsaka lidande, varför armbågarnas status är viktig att ha åtanke. En "ful" armbågsled är enligt Lars Audell värre än en "ful" höftled. Vid enkelsidig anmärkning kan man dock ibland misstänka att defekten uppkommit pga skada.

Idag har det blivit populärt på en del djursjukhus att förordas operation vid armbågsdefekter, även på hundar utan smärta/hälta. Detta är något som Lars personligen ställer sig negativ till. Han anser att många operationer sker i onödan, eftersom hundar med lindriga pålagringar men utan hälta ofta

förblir ohalta även utan operation. Istället rekommenderar han oss, som har en ras som ofta skadar sig under den ystra unghundstiden, att:

Ta hältan på allvar. Sträng vila och stor försiktighet visas i 10-14 dagar. Om hunden fortfarande är halt, gå till veterinär som är kunnig på rasen. Om inget allvarligt ses på röntgen kan man ge antiinflammatoriskt + fortsatt sträng vila i 1 mån. Om problemet kvarstår kan man överväga operation.

Så stor del som 60-70% av operationerna lyckas ej, dvs hunden blir ej permanent ohalt – så ge kroppen en chans att till stor del läka ut skadan själv! Helt perfekt blir den drabbade leden aldrig vare sig man opererar eller ej.

Osteochondros

För er, som fullt förståeligt, undrar över osteochondros i denna föreläsning så tvingas vi av utrymmesskäl att ej gå in i på detalj detta just här och just nu. Vi kan kort berätta att Lars tog sig tid att noga förklara sammanhangen för åhörarna och en del frågor ställdes samt besvarades kring detta. Osteochondros = felaktig förbening av brosket. Samt att vid Osteochondros, precis som övriga armbågsdefekter/skador, så är inte alltid en operation att föredra. Artrosbildningen kommer man inte undan ifrån utan den kommer att ske även om hunden opereras. *(Här lägger vi från UK in SKKs senaste utlåtande/förtydligande i denna fråga och det kan ni läsa längre ner i artikeln.)*

Fortsätt röntga!

Lars rekommenderar att vi fortsätter röntga våra hundar, att vi arbetar för att få fler röntgade hundar inom rasen. Dock förordar han frivillighet istället för krav, betonar vikten av att skynda långsamt. *"Gå inte för hårt fram med för starka medel. Frivillighet är klart bästa vägen."*

Varje problem måste sättas i relation till det lidande det åsamkar samt rasens övriga sjukdomsproblem.

Han föreslog vidare att om klubben mer öppet visar statistiken kanske via rasklubbstidningen så kanske det kunde vara ett sätt att få fler uppfödare med på tanken att öka andelen röntgade hundar.

Frågestund

Hela föreläsningen avslutades med en frågestund. Frågorna var inskickade till honom i förväg, och även om fler av dem hade besvarats genom föreläsningen så tog han sig tid att tillsammans med oss gå igenom dem. Frågorna var inte omarbetade av UK utan presenterades precis så som de inkommit, med resultat att det på vissa ställen var lite svårt att förstå vad frågeställaren egentligen åsyftade till. Men med den brasklappen så skall vi här återge några av frågorna samt Lars svar. (Frågorna är fetmarkerade.)

Uppfödare som låter veterinärer avläsa (dvs ej sänder in till SKK för avläsning) och sedan använder detta i sin marknadsföring av kenneln. Tankar kring detta? Finns det värde i att göra på detta viset?

Lars menade på att det inte fanns något som helst godtagbart skäl till att välja att göra så. Att tro att antingen man själv som privatperson eller ens egen veterinär skulle kunna, bara genom att kasta en blick på en röntgenplåt, avgöra vilken grad hunden har faller på sin egen orimlighet, riktigt så lätt är det inte. Men framförallt bör man fråga sig hur många hundar med dåliga leder som veterinären "varit snäll nog" att inte heller skicka in. *(UK lägger till info om hur avläsare utbildas längre ner)*

Norges A-höfter- hög frekvens- tankar? Har de verkligen så många fler hundar med A-höfter?

Lars kunde förstås inte svara direkt på den frågan, men menade på att det borde kollas upp och att det kunde vara en god idé att föreslå att staffen blir jämförelseras vid kommande sammanstråling av den Nordiska Panelen. När de möts så parallellbedömer de plåtar för att kvalitetssäkra sig själva. Att då använda sig av t ex staff som en av de kommande jämförelseraserna tyckte han kunde vara en bra idé. *(UK lägger till info om den nordiska panelen längre fram i artikeln.)*

Dina tankar kring att vänta med röntgen till 1½ -2års åldern? På vilket sätt kan detta vara bra eller dåligt med tanke på vår ras?

Om kliniken där man tänker röntga låter hunden sova djupt kan det vara ett skäl till att kontrollera vid en högre ålder, då hunden fått mer muskulatur och fastare ledband/ledkapslar, som inte påverkas lika mycket av narkos.

Under vilka omständigheter anser du att det kan vara försvarbart att använda D- eller E-höfter i avel i vår ras?

Lars ansåg inte att en hund med D- eller E-höfter skall användas i avel.

Hur ser du på användande av oröntgade hundar i avel i vår ras?

Han svarade att det vore bra om vi fortsatte att arbeta för att så många som möjligt kommer till röntgen, samt att det vore bra om andelen röntgade avelsdjur ökade.

Hur stor vits är det att röntga om hundar i en ras som våran? Kan det hända så mycket med ett par staffehöfter på 6 månader?

Om hunden har slappa höftleder eller om det är en sned bild – ja, annars nej.

OM din erfarenhet visar att för staffen är ett HD grad C tex inget fel, pga deras kroppsbyggnad, då undrar jag vilken grad du tycker är optimal för vår ras? Samt om de staffords som fått A eller B då skulle ha sämre höfter än en med C?

Nej, det är inte det Lars menar. Själva höfterna är förstås bättre om de är A eller B än C, det är ju så hela systemet är uppbyggt. Däremot är inte ett par C-höfter onormalt för vår ras, ej heller har han själv stött på någon staff med C-höfter som har kliniska symptom. Därför blev han förvånad över det han läste i hälsoenkäten, där ett antal ägare till hundar med C-höfter berättar om just kliniska symptom. Detta är inget Lars stött på på sin egen klinik eller genom alla de år han varit verksam, och det är många staffar som passerat honom genom åren.

Har du någon erfarenhet eller synpunkter på penn hip-metoden?

Lars hade stor erfarenhet av metoden då han bl a gått utbildningen som krävs för att utföra den. Dock anser han att den av flera skäl ej är en fullgod metod. Det kanske sämsta är att de dåliga resultaten hålls hemliga och lämnas inte ut annat än till hundägaren

Sammanfattningsvis

Det är svårt att med några rader göra Lars Audells föreläsning rättvisa, sällan har väl uttrycket 'det gjorde sig bäst på plats' varit mer träffande. När man satt där och lyssnade kändes sammanhangen lätta att följa med i, och hans enorma kunskap och ödmjukhet inför ämnet fick åhörarna att inse vidden av komplexiteten i det hela. Vi tror att det var ett stort skäl till att både frågestunden och samtalen åhörarna emellan var respektfulla och vetgiriga. En TOPPENDag helt enkelt!

UK rapporterar vidare i ämnet

Höftleder och SKK

Vad säger då SKK om avel när det gäller just HD? Ja i dagarna har en ny skrivning utkommit, eller egentligen en vägledning till att tolka avelsparagrafen i de grundregler som finns. Det som är nytt är att tidigare fanns där en skrivning som löd ungefär såhär: "Det är aldrig förenligt med god sed att para två grava dysplaster med varandra". Den nya texten lyder: "Avseende höftledsdysplasi kan det inte anses förenligt med punkten 2:3 att använda hund med HD-grad E i avel eller att para två hundar med HD-grad D med varandra. Oavsett HD-grad är det inte heller förenligt med grundregeln att använda hundar med kliniska symptom på HD i avel."

Tidigare kunde man som sagt läsa att det inte var ok att para grava dysplaster med varandra, dvs E+E, E+D eller D+D. En åtstramning med andra ord. *OBS nu att hundar med kliniska symptom oavsett grad på höfterna ej får användas i avel, dvs en HD-fri hund som uppvisar smärta i höfterna får alltså ej användas.*

Avläsningarna hos SKK

Informationen nedan finns att läsa på SKKs hemsida, och då även i utförligare form. Men lite kort kan man dels se vilka gradindelningar som finns både för HD & ED.

OBS! det är bara Svenska Kennelklubben som läser av röntgenbilder i Sverige, det är deras avläsare som ger hunden den grad som sedan syns på hunddata & avelsdata. Om det ej finns någon uppgift där om hundens röntgenstatus så är hunden ej officiellt röntgad (alt om det skett nyligen så kan resultatet ta en stund innan det kommer ut).

- A normala höftleder grad A
- B normala höftleder grad B
- C lindrig dysplasi
- D måttlig dysplasi
- E höggradig dysplasi

För att ge ägarna till hundar med dysplasi ytterligare information om deras hundars höftledsstatus anges det i röntgenutlåtandet om benpålagringar kan ses och i så fall hur stora och utbredda de är:

- LBP lindriga benpålagringar
- MBP måttliga benpålagringar
- KBP kraftiga benpålagringar

ED är ett samlingsnamn för olika tillväxtrubbningar som leder till benpålagringar i armbågsleden, vilka kan urskiljas relativt tydligt vid röntgen.

Gemensamt för de olika tillväxtrubbningarna är att små men väsentliga delar av ledbrösket inte utvecklas normalt, eller att det skadas på grund av rubbad utveckling i omgivande benvävnad.

Till skillnad från metodiken vid avläsning av röntgenbilder av höftleder, där man direkt bedömer det eventuella felet i utvecklingen av leden och sedan separat anger hur stora pålagringar som tillkommit (artosgrad), är det när det gäller armbågsleder oftast endast möjligt att avläsa om det föreligger benpålagringar och sedan gradera dessa.

Vid den centrala granskningen av röntgenbilderna graderas armbågsledsartros enligt följande skala, som också används internationellt:

- 0 inga påvisbara förändringar
- I lindriga benpålagringar, upp till 2 mm
- II måttliga benpålagringar, 2 - 5 mm
- III kraftiga benpålagringar, över 5 mm

Något säkert samband mellan graden av benpålagringar och smärtsymtom finns inte, men unga hundar, med måttliga eller kraftiga pålagringar, visar ofta stelhet och hälta, framförallt efter hård motion. Arvsgången för ED är komplex där både arv, med många gener i samverkan (polygen), och miljö är bidragande orsaker till sjukdomens utveckling.

SKKs avläsningsveterinärer kontra "vanliga" veterinärer

(Texten är till delar kopierad från HSS, se källförteckning.)

Idag finns det fyra veterinärer som läser röntgenbilder på SKK. Varje år läser dom gemensamt av 18.000 röntgenbilder. Röntgenavläsarna rekryteras bland veterinärer med klinisk erfarenhet av röntgen. Det är bra att ha röntgat många hundar och sett kliniska exempel på såväl normalt utvecklade höftleder som skador och defekter.

En ny avläsare startar karriären med att läsa bilder parallellt med en erfaren avläsare. Det handlar om flera tusen bilder som bedöms tillsammans. (På liknande sätt förkovrar sig de veterinärer som blir ögonlysare. De får inte gå upp till examen förrän de har bedömt 3 000 hundögon tillsammans med en auktoriserad ögonlysare, samt måste de ha sett ett antal fall av olika mer eller mindre förekommande ögonsjukdomar.)

"- I arbetet som avläsare är det viktigt att läsa bilder kontinuerligt och att läsa ett stort antal, att ha ett ständigt flöde", berättar veterinär Håkan Kasström. "Man måste titta på många bilder för att få rutinen som gör att man kan se vad som är fel. Här på SKK läser vi så mycket att vi direkt noterar när en höftled avviker från normen. Det som en veterinär i fält gör, t ex letar efter förklaringen till en hälta, har inget med HD-avläsning att göra. Den undersökningen och de röntgenbilder som då tas kan behöva utformas på ett helt annat vis och det är veterinären ifråga som har all beslutsrätt. Här på röntgenavdelningen gäller FCIs fastslagna kriterier för vad som är en bra höftled."

Nordiska panelen

Inom Nordisk Kennelunion träffas röntgenavläsare från Sverige, Norge, Finland, Danmark och Island två gånger om året. Varje kennelklubb skickar också regelbundet ut röntgenbilder till de andra klubbarna mellan mötena för att genom dessa stickprov kontrollera att man avläser bilderna likadant. Ofta väljer man att fokusera på ett par raser i taget. När man sedan ses diskuterar man och jämför utlåtanden i syfte att synkronisera avläsningen.

Träffarna är också tillfällen att presentera och penetrera svåra fall och att jämföra statistik och avläsningsresultat på det hela taget länderna emellan. Varje land brukar representeras av två - tre avläsare.

Kort förklaring för er som undrar över HD- och ED-index

På flera uppfödarmöten senaste åren har vi snuddat vid ämnet HD-index och vad ett sådant skulle kunna innebära för aveln. Nu är det hela sjösatt och de raser som har HD- & ED-index är i dagsläget: berner sennenhund, rottweiler, labrador, golden och flatcoated retriever. Därefter står jämthund på tur. Exakt hur indexet beräknas är svårt även för en intresserad att helt greppa, men med hjälp av en statistisk modell skattar man avelsvärden för HD respektive ED. Ett avelsvärde (index) är ett mått på hundens nedärvningsförmåga. En skattning av avelsvärde innebär att man utnyttjar mer än bara hundens egen HD- eller ED-status, man tar även hänsyn till släktingars status. Tanken är att man på så sätt får en bättre kunskap om den tilltänkta avelshundens sannolikhet för att den ska nedärva eller inte nedärva HD eller ED. Ytterligare faktorer som påverkar index är (utöver arvsanlagen) i viss utsträckning hundens kön, ålder vid röntgen, vilket sederingspreparat som använts. Detta gör att två individer i samma kull och med samma faktiska HD-resultat ändå kan ha olika index. Förhoppningen är att HD- & ED-index skall bidra till att minska förekomsten av ledproblem mer effektivt än som hittills skett.

UK kommer med stort intresse följa utvecklingen i de raser som ingår i ramen för HD-index samt se hur klubbarna kommer arbeta med detta nya hjälpmedel. Man kan idag se en del annonser där kullens HD-index presenteras.

Ang Osteochondros, bifogar vi SKKs förtydligande av 2:3 nedan

"2:3 **att** till avel endast använda hundar som inte har allvarlig sjukdom/funktionshinder och som har ett gott och för rasen typiskt temperament. Hund som uppvisar beteendestörning i form av överdrivna rädsreaktioner eller aggressivt beteende i oprovocerade eller för hunden vardagliga situationer ska inte användas i avel."

Med **allvarlig sjukdom** avses tillstånd som till exempel ger upphov till bestående smärta, fordrar livslång medicinering eller orsakar förkortad livstid.

Med **allvarligt funktionshinder** avses tillstånd som väsentligen påverkar funktioner såsom andning, cirkulation, rörelseförmåga, syn och hörsel.

Exempel på allvarlig sjukdom/funktionshinder är kliniska symtom på grund av HD, ED, osteochondros, patellaluxation, legg perthes, diskbråck, hjärtfel, epilepsi, atopisk dermatit, nedsatt sköldkörtel- eller bukspottkörtelfunktion och andra i rasens avelsstrategi (RAS) prioriterade sjukdomar/funktionshinder.

Ovanstående gäller oavsett om hunden medicineras eller har opererats för sjukdomen/funktionshindret.

Alltså: har man en hund/ar med de ovan listade sjukdomarna/funktionshindren med kliniska symtom så får man EJ använda dem i avel. Det gäller då även om hunden i fråga är opererad och friskförklarad!

En studie av Sofia Malm (kraftigt förkortad text)

Sofia Malm är husdjursagronom och doktorand vid Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) i Uppsala. Den avhandling hon arbetar på har titeln "Breeding for improved hip and elbow status in Swedish dogs". I sammanlagt fyra studier kommer Sofia att titta på höft- och armbågsledsdysplasi, HD respektive ED, hos våra hundar utifrån olika frågeställningar. Sofia har publicerat en artikel som undersöker om HD-statusen hos fem olika raser står i förhållande till om dessa hundar får veterinärvård eller avlivas på grund av dysplasi. Studien grundar sig på statistik från Agria och rtg från SKK.

"- Vi har kopplat ihop HD-resultat med försäkringsdata för en stor mängd berner sennenhundar, schäfrar, rottweiler och de två retrieverraserna golden och labrador som var HD-röntgade och försäkrade under perioden 1995-2004", förklarar Sofia. "Studien visar att sannolikheten för att en hund som har fria höfter (A och B) eller lindrig HD (C) ska få HD-relaterade problem i sitt liv är mycket liten. Risken ökar väsentligt vid måttlig (D) och höggradig (E) dysplasi. För hundarna med höggradig HD (grad E) hade inom vissa raser nära hälften sökt veterinärvård på grund av höftledsproblem före åtta års ålder. Av de hundar som hade normala höfter eller lindrig dysplasi hade mindre än 2 procent besökt veterinären för liknande problem."

Nedan är delar av den statistiken som mailades till Lars Audell före mötet samt som delades ut på mötet (han fick även de senaste 10årens reg.stat samt Agrias statistik och en engelsk hälsoenkät).

Statistik från 2012-01-01 tom 2012-05-06

Antal HD röntgade individer hitills är: 106st

Diagnos	Antal
HD grad A	25
HD grad B	39
HD grad C	31
HD grad D	11

Antalet ED röntgade individer hitills är: 106st

Diagnos	Antal
ED ua (0)	88
ED grad 1	15
ED grad 2	3

Antalet födda individer under samma period är: 263st (varav 9st är importer).

Kombinationer under 2011

2011	Oröntgad	A eller B	Grad C
oröntgad	64		
A eller B	17	31	
Grad C	21	20	3
Grad D	3	1	
Grad E	1		1

Varje siffra är en kull valpar, en kombination.

vi räknar utländska hanar som använts som oröntgade om vi ej vet annat

Funderingar kring tabellen

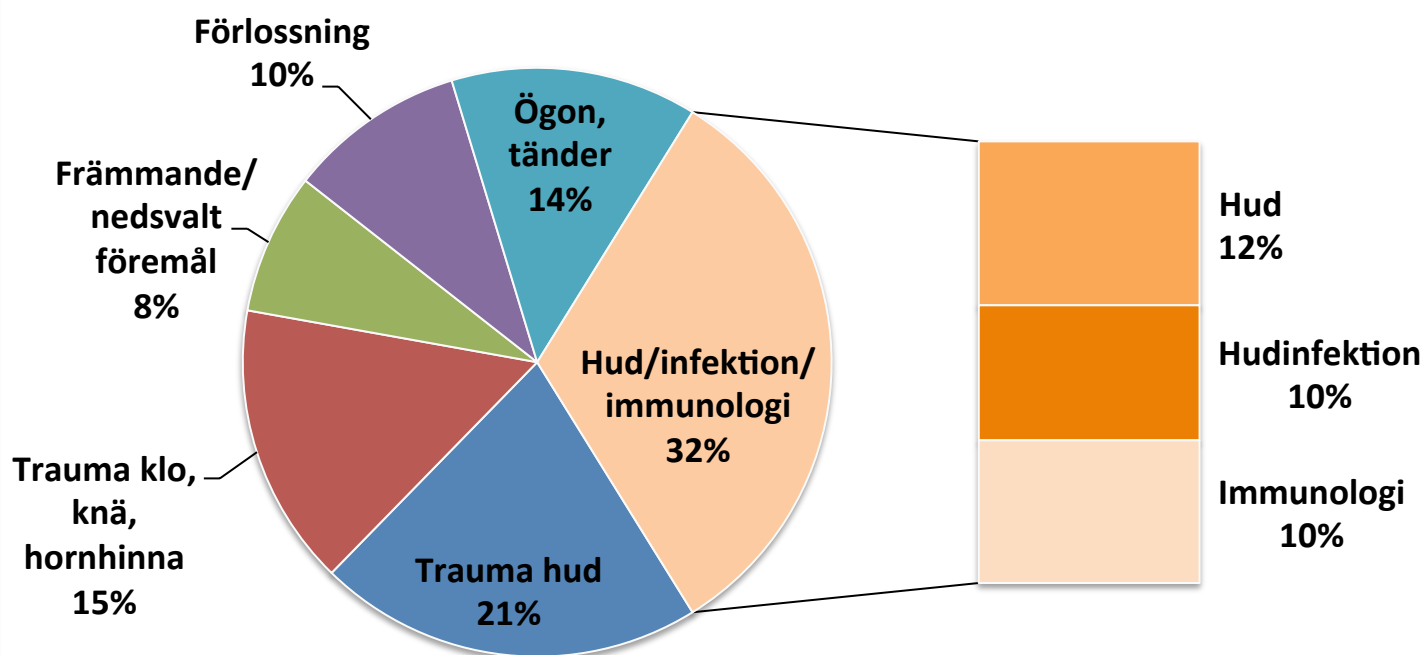
Majoriteten av kullarna har båda föräldrarna oröntgade, 64st kullar. Näst största gruppen är friröntgat med friröntgat, dock är dessa hälften av det förstnämnda närmare bestämt 31st. Fritt med oröntgat är 17st kombinationer och fritt med C är 20st kombinationer.

Känner man till uppfödarsituationen så speglar denna tabell verkligheten korrekt, dvs att ungefär hälften av uppfödarna arbetar idag ej aktivt med röntgen i sin avel. Sedan gruppen där en målmedveten avel sker kan man med god vilja få ihop till hälften så många ($17+31+20=68$ st). Allt sagt med en nypa salt då tabellen visar antalet kombinationer, vissa kennlar har kanske fler kullar under ett år och somliga ingen.

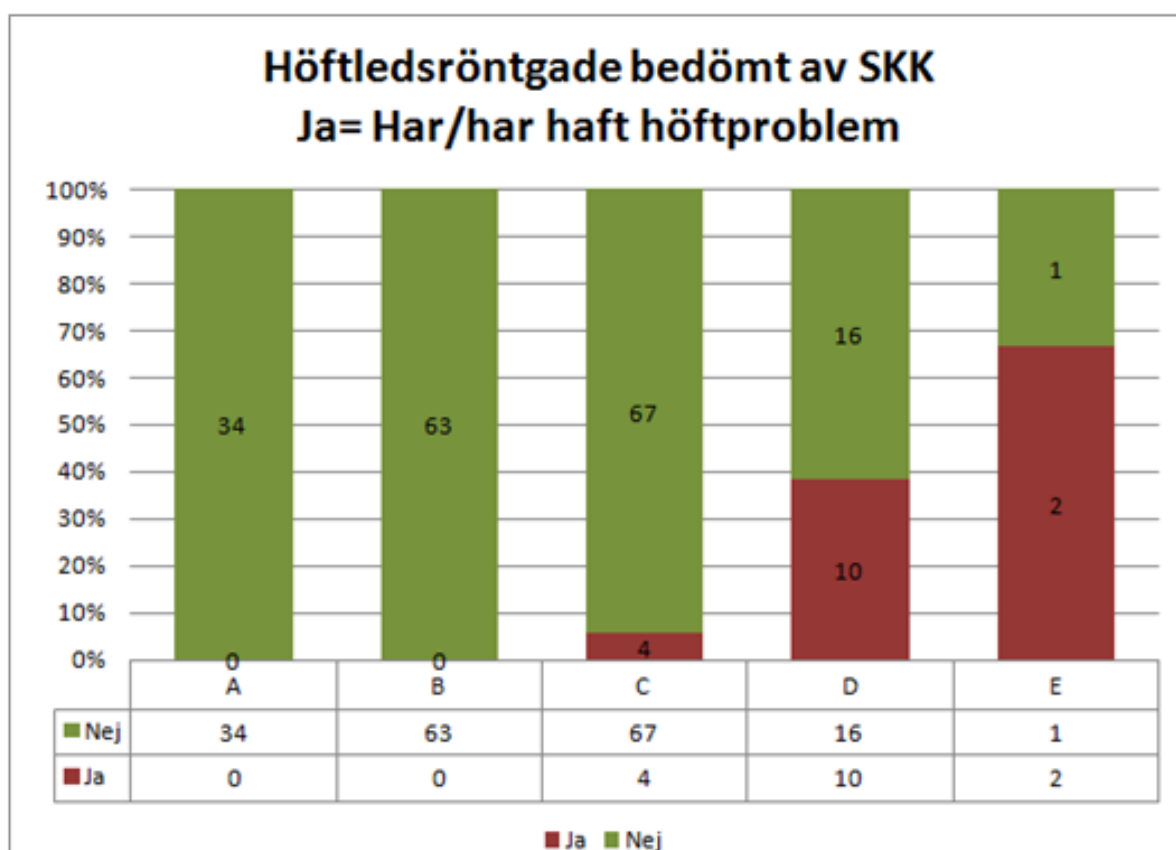
Värt att notera när man läser tabellen ovan är att med de nya riktlinjerna från SKK så är det 2st kombinationer som ej är acceptabla, och det är de två parningar som är gjorda med en hund med grad E. En kombination är med en E samt en oröntgad och en kombination är med en grad E och en grad C. Dock när dessa skedde var det 2011. Sedan kan man utan att sticka ut hakan säga att para en hund med grad D med en oröntgad dito måste anses vara anmärkningsvärt.

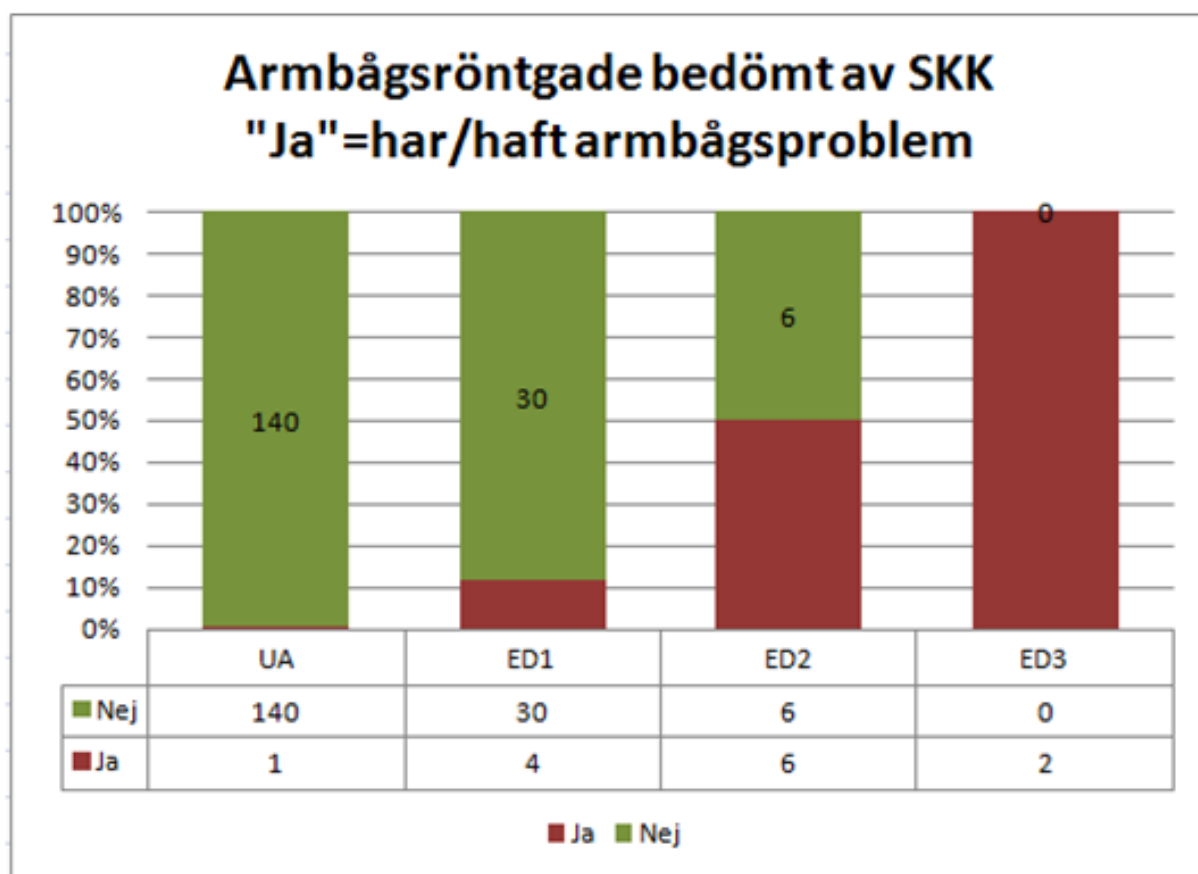
Statistik från Agria

15-i-topp vårdorsaker SBT 2006-2010;
fördelat på kategorier

Klubben hälsoenkät från 2010 – 412 unika svar inkom. Här kommer de sidor av sammanfattningen som rör HD & ED

Nu lämnar vi HD & ED en kort stund för att berätta lite om SRD (Särskilda Rasspecifika Domaranvisningar)

Vid det här laget känner nog de flesta till SRD, samt att staffen, tillsammans med många andra raser finns med här. För den nyfikne finns SRD att hämta från SKKs webbplats. Vid varje hundutställning där vår ras deltar ombes domare som dömt vår ras att fylla i ett frågeformulär efter förrättat värv. I detta formulär ställs frågor om hur han/hon upplevde dagens hundar sett ur dels ett SRD-perspektiv samt om domaren har andra bra eller dåliga iakttagelser om rasen i fråga.

Varje år sänds dessa enkätsvar ut till rasklubbarna för bearbetning samt återsänding till SKK. För SKK är det en omöjlighet att sammanställa varje SRD-ras och det är ett av skälen till att detta läggs ut på klubbarna, ett annat är att SKK förstås vill att rasklubbarna skall vara delaktiga i arbetet för sundare hundar och ge dem möjlighet att följa utvecklingen i den egna rasen. UK har sammaställt dessa för styrelsens räkning och vill här passa på att delge er lite av det vi kunnat notera.

De siffror vi kan bjuda er medlemmar på är från de tre senaste åren. Allt sammanställt material är gjort för hand och därför kan små misstag lätt göras, enkäterna som sådana är likaledes ifyllda för hand av domarna och bitvis svåra att tyda. Det mesta har vi kunnat dubbelkolla mot hunddata, men dock inte allt.

Vi har ett par saker vi vill förklara, och det första är antalet hundutställningar som ser ut att ha ökat, så är inte fallet. Det har alltså inte arrangerats fler utställningar 2011 än 2009 utan detta, precis som mycket annat handlar om rutin, domarna och arrangörerna är numer mer vana vid att detta skall fyllas i samt för vilka raser, än vad de var i början. Även att det från start verkade vara svårare att få de utländska domarna att fylla i än vad det kanske är idag. För varje år kommer det alltså in fler enkätsvar för oss att arbeta med. Sedan det andra vi vill påpeka är att domarna ibland skriver saker

som att de "sett tendenser" eller att de "sett hundar med korrekt bett men med smala huvuden" och det är ju svårt att räkna in som ett faktiskt fall av inverterade canintänder, likaså de fåtal som ej angett antal.

Nästa sak vi vill nämna är att andelen hundar som ställs ut minskat överlag i de allra flesta raser den senaste tiden, så den biten är något som är generellt och alltså inte rasspecifikt. Den vikande trenden kommer förmodligen synas än mer när utvärderingarna för 2012 inkommer under början av nästa år.

	2009	2010	2011
Antal hundar som ingår i sammanställningen	1274st	1824st	1744st
Antal utställningar	37st	47st	50st
Antal hundar i snitt per utställning	34,4st	39,6st	34,8st
Antal domare som anser att rasen skall vara kvar i SRD	18st	27st	28st
Antal domare som anser att rasen skall tas bort ur SRD	12st	10st	14st
Antal som inte svarat på om rasen skall vara kvar eller ej	7st	9st	8st

Antal hundar i % som haft inverterade canintänder de senaste 2 åren ligger på strax under 2% av de visade hundarna.

SKK har även ställt följande fråga till domarna: "Noterade du **andra** förhållanden hos **denna ras** som du vill påpeka?" Och här har ett, om än litet, antal domare svarat att de uppmärksammat bla följande saker de vill påpeka:

"en hund med kort nos & ljudlig andning"

"dåliga ryggar & bakbensrörelser"

"tunna pälsar"

"rasen har blivit så mycket bättre här"

"många har för klen benstomme och saknar substans"

"överdrivna huvuden med korta nosar, trånga bakbensrörelser"

Några har skrivit att de sett bra storlekar och att rasen ej behövs mätas mer och några få har skrivit att de tycker vi bör vara uppmärksamma med höjden.

Detta är kommentarer från 2011, och det man kan säga är att det i alla fall inte verkar som att domarna upplever något övergripande bekymmer med något specifikt hos vår ras, vilket ju är bra. Dessa utvärderingar ger rasklubben en unik möjlighet att, tack vare att vi finns med för tänderna, få ta del av domarnas åsik om rasen i övrigt. Självklart kan man inte säga att detta på något vis ger oss någon garanti för att inte rasen snabbt kan ta vägen åt oönskat håll, men nästan tvåtusen genomgångna hundar per år är bättre än inget. Och kanske nästa steg vore att SKK jobbar på att veterinärer på likartat vis kunde fylla i enkäter rasvis?

Nu står vi inför att återigen enas kring en Rasspecifik Avelsstrategi, och det är vår förhoppning att både uppfödarna och hundägarna förstår att arbetet med dessa frågor måste vara inriktat mot ett långsiktigt och hållbart resultat.

Marianne, Maria & Tina/ Uppfödarkommittén

Källor till artikeln utöver föreläsningen av Lars Audell:

Hunddata & Avelsdata (som sammanställts av UK)

SKKs webbplats

Artikel av Åsa Lindholm i Hundsport Special nr 3 2008

Artikel av Åsa Lindholm i Hundsport Special nr 1 2010

SSBTKs hälsoenkät från 2010

Statistik från Agria

Artikeldelen från föreläsningen är faktagranskad av Lars Audell